

Co dalej z Narodowym Programem Leśnym?

W maju skończył się zasadniczy etap prac nad NPL – miała miejsce ostatnia w ramach zlecenia, siódma konferencja panelowa ekspertów „Współdziałanie”. Czy program będzie przewodnikiem w rozwoju polskiego leśnictwa, czy też stanie się „pułkownikiem”?

Projekt prac nad Narodowym Programem Leśnym (NPL) był kilkakrotnie prezentowany i dyskutowany na spotkaniach w Ministerstwie Środowiska z udziałem Lasów Państwowych, przedstawiciele instytucji, organizacji, stowarzyszeń i indywidualnych ekspertów z zakresu gospodarki leśnej, przemysłów drzewnych oraz ochrony przyrody. Program ostatecznie zyskał aprobatę zarówno inicjatorów, jak i sponsora i w ramach zlecenia BLP-393 został skierowany do realizacji w IBL.

Jak przebiegała realizacja projektu?

Jako główną podstawę metodyczną prac przyjęto stosowaną w takich przypadkach metodę „zarządzania przyszłością” *forsight* (patrz: Narodowy Program „Polska 2020”, IPPT PAN, 2008), opartą o organizację panelowych konferencji ekspertów. W zakresie merytorycznym koncepcja prac odbiegała od przyjętej struktury zarówno nauk leśnych, jak i działów leśnictwa, których tradycyjny podział wyróżnia na ogół hodowlę, zarządzanie, ochronę, użytkowanie itd. W tym wypadku, widząc potrzebę uwzględnienia wzajemnych zależności, program prac objął nie tylko gospodarkę leśną, ale

cały sektor leśno-drzewny i ochronę przyrody w lasach. Jako zasadę przyjęto przekrojowe prezentowanie problematyki, wg reguł koordynacji poziomej (horyzontalnej, w odróżnieniu od koordynacji pionowej, zhierarchizowanej), tzn. w poprzek granic między poszczególnymi specjalnościami czy dziedzinami leśnictwa, które mają swoje odpowiedniki zarówno w dyscyplinach naukowych, jak i w strukturach administracyjnych.

Przedmiotem debat stały się hasłowo wyróżnione, zintegrowane obszary problemowe:

klimat – lasy i drewno a zmiany klimatyczne: zagrożenia i szanse;

wartość – lasy jako czynnik rozwoju cywilizacji: współczesna i przyszła wartość lasów;

dziedzictwo – lasy i gospodarka leśna w kulturze i dziedzictwie narodowym;

ochrona – lasy i gospodarka leśna jako narzędzia kształtowania środowiska naturalnego i ochrony przyrody;

rozwój – lasy i gospodarka leśna jako instrumenty ekonomicznego i społecznego rozwoju oraz bezpieczeństwa ekologicznego kraju;

organizacja – wizja leśnictwa w Polsce, wizja i misja organizacji gospodarczej PGL LP;

współdziałanie – las i gospodarka leśna jako międzysektorowe instrumenty rozwoju.

3279 zaproszeń

Początkiem prac było poinformowanie wszystkich interesariuszy, zidentyfikowanych we wstępnych analizach, o podjęciu prac nad Narodowym Programem Leśnym wraz z zaproszeniem do wzięcia w nich udziału. Łącznie wysłano 3279 informacji, których adresatami byli m.in.: urzędy centralne, administracja samorządowa do szczebla gminy włącznie, administracja leśna wszystkich szczebli, administracja ochrony środowiska i ochrony przyrody, parki narodowe i krajobrazowe, przemysł drzewny, stowarzyszenia właścicieli lasów prywatnych, drzewne stowarzyszenia biznesowe, instytucje naukowe, ekologiczne organizacje pozarządowe (NGO), leśne organizacje pozarządowe, stowarzyszenia zawodowe, prasa leśna, prasa „ekologiczna”, politycy z leśnym rodowodem, indywidualni eksperci i inni.

Z powyższych środowisk wywodzili się eksperci typowani do poszczególnych paneli oraz ok. 150 stałych uczestników, którzy otrzymywali każdorazowo zaproszenie do wzięcia udziału w obradach (stałe zaproszenia otrzymywali m.in. DGLP, wszystkie RDLP, Departament Leśnictwa i Ochrony Przyrody MŚ). Obrady paneli były otwarte dla wszystkich zainteresowanych oraz transmitowane *online*, a nagrania ▶

Inicjatywa ministra

Z listu ministra środowiska **Marcina Korolca**, który wraz z ówczesnym podsekretarzem stanu **Januszem Zaleskim** (na zdj. podczas spotkania inauguracyjnego) zainicjowali w 2013 r. prace nad Narodowym Programem Leśnym: *Brak Narodowego Programu Leśnego w polskich regulacjach staje się coraz bardziej dotkliwy w konfrontacji leśnictwa z tworzonymi długo- i średniookresowymi strategiami rozwoju kraju. Ma to szczególnie ważne znaczenie w kontekście nieuchronnych zmian klimatycznych. Rola lasów, zajmujących około 1/3 powierzchni kraju, jest w tych strategiach nie dość mocno wyrażana. (...) Znaczenie lasów w środowisku przyrodniczym i gospodarce zobowiązuje do całościowego spojrzenia i stanowi uzasadnienie zorganizowania szerokiej debaty nad kierunkami ochrony, rozwoju i sposobami użytkowania zasobów leśnych w Polsce. Pierwszym i zasadniczym etapem prac będzie szereg konferencji panelowych w ramach pracy badawczej pt. „Program Rozwoju Leśnictwa”, realizowanej przez Instytut Badawczy Leśnictwa i finansowanej z funduszu leśnego.*

Fot. Arch. MŚ

► transmisji znajdują się na specjalnie utworzonej stronie internetowej: www.npl.ibles.pl. Są tam również wszystkie informacje o strukturze, organizacji i przebiegu paneli ekspertów oraz kompletne materiały zgromadzone dotychczas w ramach prac nad NPL.

W ten sposób stworzono warunki otwartych społecznych konsultacji i wszyscy zainteresowani, którzy chcieli być uczestnikami procesu, taką możliwość otrzymali. Prace były w zgodzie z zasadami tworzenia narodowych programów leśnych, określonymi w dokumentach międzynarodowych (UN-CSD-IPF, 1997, § 10):

- spójności z konstytucyjnym porządkiem prawnym oraz międzynarodowymi uzgodnieniami i regulacjami;
- spójności z narodowym programem trwałego rozwoju całej gospodarki;
- współuczestnictwa, partnerstwa i współpracy wszystkich zainteresowanych stron (grup społecznych, grup interesu, indywidualnych zainteresowanych itp.);
- całościowości i intersektorowości w podejściu do rozwoju i ochrony lasów (podejście holistyczne);
- długoterminowości i interaktywności procesu planowania, realizacji i monitoringu.

Co udało się zrobić?

Udało się zgromadzić znakomite zespoły panelistów – wybitnych fachowców w swoich dziedzinach, znane autorytety zarówno w leśnym środowisku naukowym, w praktyce gospodarczej, jak i poza nimi. Szczególnie cenny był udział „nieleśników” i środowisk spoza branży leśno-drzewnej: ekonomistów, przyrodników, humanistów, działaczy gospodarczych, przedstawicieli przemysłu drzewnego, działaczy kultury, artystów, przedstawicieli organizacji pozarządowych i organizacji zawodowych, przedstawicieli samorządów i właścicieli lasów i innych, niekiedy odległych od głównego nurtu debat, przedstawicieli dziedziny życia społecznego i gospodarczego oraz różnych specjalności zawodowych. Było cennym doświadczeniem zainteresować i nakłonić ich wszystkich do zajęcia się lasem, gospodarką leśną, drewnem i ochroną przyrody w lasach.

Łącznie w siedmiu panelach wzięło udział 162 ekspertów, którzy przedstawili 132 autorskie opracowania, będące podstawą sformułowania 188 rekomendacji do NPL. Eksperti i bezpośredni uczestnicy obrad, w ogólnej liczbie 636 osób, wywodzili się z 34 instytucji i organizacji, obrady zaś śledziło online łącznie ok. 1900 internautów.

Do chwili obecnej opublikowano trzy tomy materiałów („Klimat”, „Wartość”, „Dziedzictwo”), dwa dalsze znajdują się w druku, pozostałe zostaną opublikowane do końca I kwartału 2016 roku. Wszystkie materiały znajdują się na stronie internetowej NPL.

Niezwykle trudno zasygnalizować chociażby główne punkty bogatego merytorycznie i obszernego w treści dorobku siedmiu paneli ekspertów. Jego esencją są rekomendacje do NPL, sformułowane bezpośrednio przez Autorów lub wywiedzione z treści opracowań i odbytych dyskusji.

Rekomendacja to jeszcze nie prawo, ale może nim być...

Treścią rekomendacji są główne doktryny leśnictwa, teoretyczne i praktyczne aspekty dotychczasowego dorobku i ich przydatność wobec czekających wyzwań, propozycje programowe i sposoby ich realizacji. A szerzej – poszukiwanie odpowiedzi na pytanie o miejsce i rolę lasów i gospodarki leśnej, o rolę drewna, innych surowców i produktów leśnych, o miejsce i znaczenie leśnej przyrody we współczesnym świecie.

Rekomendacje prezentują szeroką gamę problemów, różną ich wagę i pilność. Wskazują zarówno na potrzebę szybkiego wprowadzenia niektórych nowych uregulowań, jak i na pożądane kierunki myślenia o przyszłości.

Tak szerokiej i wielowątkowej dyskusji o lasach w Polsce dotychczas nie było. Decyzje w sprawie „co dalej” należą do Ministerstwa Środowiska i Lasów Państwowych

Mówią o zasadności kontynuacji pewnych działań, jak również opisują trendy toczących się zmian, którym gospodarka leśna powinna sprostać. Nie wszystkie są dostatecznie opracowane, niektóre zawierają jedynie ideę, zanotowaną myśl, która w przyszłości może okazać się przydatna. Nie na wszystkie gospodarka leśna jest przygotowana w obecnym stanie organizacyjnym i prawnym.

Treścią rekomendacji są m.in. zarówno postulaty polityczne o strategicznym znaczeniu, jak i konstytucyjne gwarancje społecznej własności lasów Skarbu Państwa (rekomendacje paneli „Klimat” i „Wartość” były przywołane

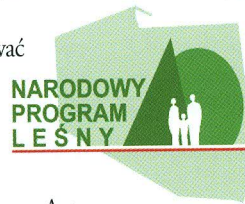
w pracach nad zapisem konstytucyjnym dotyczącym zakazu prywatyzacji), jak również postulują potrzebę stworzenia aksjologicznej wizji lasu, łączącej interesy wielu grup społecznych.

Wskazują na potrzebę nowego usytuowania lasów publicznych w strukturach państwa i stworzenie politycznie niezależnej formy zarządzania i samofinansowania. Zalecają wzmocnienie społecznego nadzoru nad lasami publicznymi, jak również zalecają nowe formy i treści leśnej edukacji społeczeństwa. Rekomendacje wyrażają konieczność opracowania programu dla leśnictwa prywatnego, nowych regulacji dla zalesień i zadrzewień, znalezienia wspólnej płaszczyzny dla zarządzania lasu, planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz gospodarki wodnej, zalecają weryfikację programów hodowli selekcyjnej, jak i potrzebę przyspieszonej produkcji drewna. Mówią o potrzebie stworzenia spójnego systemu powierzchniowych form ochrony przyrody w lasach i postulują jednolity zarząd nad lasami zarówno gospodarczymi, jak i chronionymi.

Opracowania dokumentują możliwości i postulują potrzebę zwiększenia produkcji i rozmiaru pozyskania drewna, również poza lasem, oraz kaskadowego jego użytkowania. Rekomendacje stwarzają perspektywę dla „zielonej ekonomii” i kreślą dla lasów i gospodarki leśnej kluczową rolę do odegrania w biogospodarce przyszłości i w ograniczaniu zmian klimatycznych. Mówią o potrzebie wspólnych z innymi branżami programów rozwoju i tworzenia „Zielonej Kopaliny” na rzecz biogospodarki przyszłości.

Rekomendacje mówią, że równoważenie rozwoju potrzebuje odpowiedniej skali przestrzeni i czasu, wymaga zróżnicowanego leśnictwa i rozważyć należy, obok nowej regionalizacji przyrodniczo-leśnej, regionalizację funkcji lasu lub regionalizację społeczno-gospodarczą leśnictwa. Rekomendacje dotyczą także redefinicji oraz ujednoczenia podstawowych pojęć i terminów w leśnictwie, które straciły swoje dotychczasowe znaczenie (łącznie z ustawową definicją lasu, w której minimalny obszar 0,1 ha kłóci się z koncepcją ekosystemowego podejścia w gospodarce leśnej).

W trakcie prac okazało się, że istnieje pilna potrzeba nie tyle kolejnej nowelizacji ustawy o lasach i ustaw „okołoleśnych”, co pilnych prac nad stworzeniem nowego prawa leśnego. Oznaczało to potrzebę pogłębionej analizy prawnej całego obszaru gospodarki leśnej i jej związków z gospodarczym, przyrodni-

Fot. P. Ulewicz

Co zawiodło podczas prac nad NPL? Na pewno nie był dostatecznie i należyście nagłośniony i rozpropagowany przez prasę i media, zwłaszcza centralne

czym i społecznym otoczeniem. Tak zaistniała potrzeba oddzielnego panelu ekspertów „Prawo”, do zorganizowania którego zobowiązał się Departament Leśnictwa i Ochrony Przyrody.

Czy można było oczekiwać więcej?

Prace nad NPL nie wzbudziły oczekiwanego zainteresowania społecznego. Można było się spodziewać, że z uwagi na ciągłe przecięż żywe konflikty w relacji ochrona przyrody czy przemysł drzewny a gospodarka leśna, możliwość bezpośredniej konfrontacji poglądów i udział w dochodzeniu do optymalnych rozwiązań wzbudzą większe zainteresowanie. Większego zainteresowania należało oczekiwać również z uwagi na istotne zmiany ustawy o lasach w 2014 r. i zobowiązania LP do daniny na rzecz budżetu. Zwłaszcza że panele ekspertów „Klimat” i „Wartość” wypowiadały się w tej sprawie w kilku rekomendacjach. Okazuje się po raz kolejny, że łatwiej jest składać protesty i bulwersować opinię publiczną drastycznymi opiniami, niż wspólnie pracować na rzecz konstruktywnych rozwiązań akceptowanych przez zainteresowane strony. W Sejmie górę wzięła bieżąca polityka niż ważny interes lasów.

Prace nad NPL nie były dostatecznie i należyście nagłośnione i rozpropagowane przez prasę i media, zwłaszcza centralne. Zapowia-

dana przez Departament Leśnictwa i Ochrony Przyrody konferencja prasowa, która miała inaugurować prace nad NPL, nigdy nie doszła do skutku.

Prace nad NPL przebiegały przy minimalnym zainteresowaniu administracji leśnej i urzędów w Ministerstwie Środowiska. Może dlatego, że równoległe w łonie LP toczył się proces tworzenia „Strategii PGL LP na lata 2014–30” i nie było kontaktu z pracami nad NPL, a wizja nakreślona w Strategii dotyczy nie tyle polskiego leśnictwa co przedsiębiorstwa zarządzającego lasami o charakterze korporacyjnym. Dlatego nie można było się zgodzić z sugestią DGLP zaoszczędzenia kosztów i zrezygnowania z panelu „Organizacja” tylko dlatego, że opracowywano już wspólnianą Strategię PGL LP.

...a co dalej?

Oczywiście ocena merytoryczna dotychczasowych prac i ich przydatności do tworzenia NPL będzie należała do czytelników po opublikowaniu wszystkich materiałów. Z pewnością można stwierdzić, że tak szerokiej i wielowątkowej dyskusji o lasach w Polsce dotychczas nie podjęto. Decyzje zaś w sprawie „co dalej” należą do Inicjatora i Sponsora projektu.

Dalszy ciąg można sobie wyobrazić w formie pracy wąskiego grona specjalistów, której

efektem końcowym byłaby synteza w postaci propozycji dokumentu „Narodowy Program Leśny”. Dokument zaopiniowany przez Lasy Państwowe i zaaprobowany przez ministra środowiska powinien być przedstawiony Radzie Ministrów, w Sejmie i w Kancelarii Prezydenta. Dokument mógłby być przewodnikiem dla przyszłych nowelizacji dokumentów techniczno-gospodarczych PGL LP, takich jak instrukcje czy zasady, do doskonalenia prawa leśnego i „okołołesnego” oraz do ukierunkowywania ewolucji polityki leśnej państwa. Jego popularna wersja zaś powinna zostać upowszechniona i trafić do wszystkich zainteresowanych, a przynajmniej do tych ponad 3200 interesariuszy, którzy na początku realizacji projektu byli informowani i zaproszeni do wzięcia udziału w pracach nad NPL.

Ale można sobie wyobrazić i inny scenariusz: osiem tomów materiałów (tom ósmy powstanie w wyniku prac panelu ekspertów „Nauka”, który organizuje we własnym zakresie Instytut Badawczy Leśnictwa; więcej na ten temat patrz: „Las Polski” nr 8/2015) podzieli los wielu innych p r a c b a d a w c z y c h lub też podzieli los materiałów z prac nad Regionalnymi Programami Operacyjnymi Polityki Leśnej Państwa z lat 2001–04...

Kazimierz Rykowski

Kierownik projektu

Powyższy tekst wyraża osobiste poglądy autora.